

AN-SIKTET

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

Nr 2

Årg. 21

Maj 2008

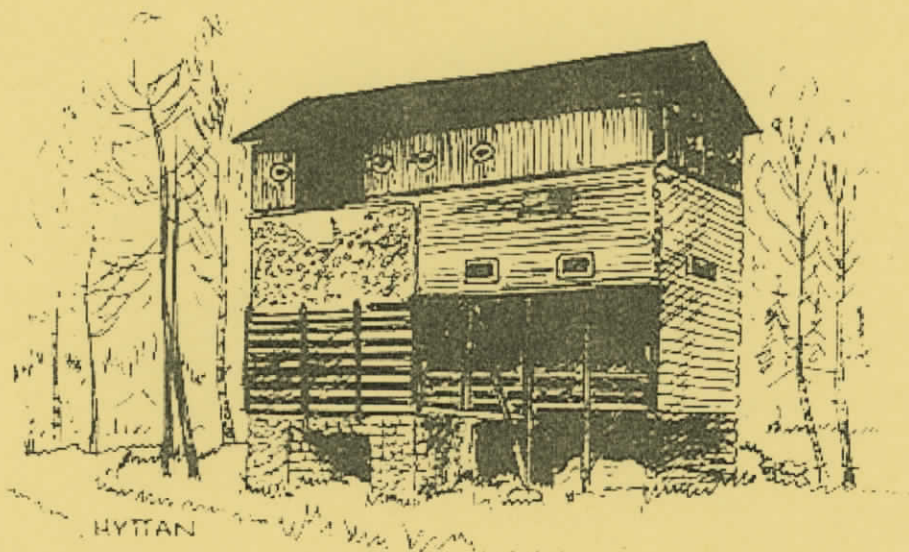

Bild hämtad ur "Vägvisare till en rundvandring på Norn" av Helmer Nornsjö.
Illustrerad av Ethel Helin.

STUDIEBESÖK

Vi åker till **Nordstjernans Centralarkiv** i Ängelsberg

torsdagen den 22 maj 2008

Anmälan senast fredag den 16 maj till
Birgitta Larhm 0226-558 94 eller Barbro Vikström 0226-556 02

Eftersom antalet platser är begränsat gäller principen "först till kvarn ..."

Läs mer på sid 11

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

Föreningen bildades 9 april 1987 och är ansluten till
Sveriges Släktforskarförbund och Dalarnas
Släktforskarförbund

Postadress: c/o SV Dalarna
Box 1, 774 21 AVESTA
Besöksadress: Myrgatan 3 (Vuxenskolan) AVESTA
tel 0226-510 59
e-post: folkare.fsf@tele2.se

Medlemsavgift: 150 kr
Famijemedlem: 50 kr
Ungdomsmedlem: 50 kr (t o m 20 år)
Medlemmar utanför Sverige 150 kr
Plusgiro 58 45 11 - 0

STYRELSE

Ordförande Birgitta Larhm
Vågmästareg. 11, 774 35 AVESTA tel 0226-558 94
e-post: abl.avesta@tele2.se

Vice ordförande Martin Svennar
Myrgatan 10, 774 31 AVESTA tel 0226-566 34
e-post: martin.svennar@comhem.se

Kassör Monica Burman
Lingongränd 10, 774 62 AVESTA tel 0226-513 52
e-post: systermonkan@hotmail.com

Sekreterare Anders Larsson
Bragegatan 19, 774 41 AVESTA tel 0226-56119
e-post: bubo.brage@telia.com

Materialförvaltare Ingvar Gustavsson
Åsgatan 8, 774 41 AVESTA tel 0226-542 78
e-post: ingvar-gustavsson@telia.com

Suppleant Wivi-Anne Svensson
Bengtsgatan 6, 774 35 AVESTA tel 0226-540 33
e-post: gunnar.wivi@telia.com

Suppleant Barbro Vikström
Kyrkogatan 16 A, 774 31 AVESTA tel 0226-556 02
e-post: babba.vikstrom@telia.com

Adjungerad Maj Ranerfors
Nås 21, 776 92 HEDEMORA
e-post: maj.ranerfors@tele2.se

VALBEREDNING

Holger Höglund, sammankallande
Verkstadsgränd 21D, 776 35 HEDEMORA tel 0225-711029
e-post: holger.hoglund@home.se

Rune Johansson
Bergslagsv 55, 774 31 AVESTA tel 0226-147 44
e-post: rune.e.johansson@telia.com

Birgitta Gustafsson
Åsgatan 6 C, 774 41 AVESTA tel 0226-310 50
e-post: birgitta.gustavsson6@comhem.se

AN-SIKTET

Redaktörer: Birgitta Larhm och Barbro Vikström
adresser, se ovan

FSFs hemsida: www.bisonsteeldesign.com/folkare/
Redaktör: Hans Groth

Gyllenvägen 12, 774 61 AVESTA tel 0226-584 67
e-post: hans.groth@telia.com

Författaren ansvarar själv för insänt material.
Citat ur An-Siktet får göras om källan anges.

**Olof Cronberg årets
Örnbergpristagare!**

Han behöver knappast någon presentation - Olof Cronberg - årets Örnbergpristagare. Han var verksam inom släktforskarrollen redan som mycket ung och var med om att bilda Sveriges Släktforskarförbund. För närvarande är han ordförande i DIS. I det privata arbetar Olof Cronberg som läkare i Växjö. Han har släktforskat i omkring 30 år och tagit fram en rad nyttiga personregister, varit medförfattare i flera böcker, författat otaliga tidskriftsartiklar samt aktivt bidragit till en "modernisering" av släktforskningen genom skapandet av bl.a. DISBYT och DISPOS.

Källa: *Nättidningen Rötter* (28 april)

Innehåll:

Studiebesök	1
Olof Cronberg årets Örnbergpristagare!	2
Folkare Släktforskarförenings medlemslotteri	3
Protokoll från årsmötet	4
Styrelsen rapporterar	7
Stig Alqvist	7
Bruken i Husby	8
En dag i Släktforskarernas Hus	10
Nordstjernans Centralarkiv i Ängelsberg	11
Horndals masugn	11
Nedre Bergslagen, grogrund för storföretag	12
Bjurlingar från Bjurfors mässingsbruk eller fem generationer brännugnsmästare därstädes	14
Efterlysning	17
Nya medlemmar	17
Söktips!	17
Nytt i bokhyllan	18
Bokrecensioner	18
Släktforskar dagar i Malmö 2008	19
Sista sidan	20

OUTO KUMPU

Folkare Släktforskarförenings medlemslotteri

av Barbro Vikström

Så har årets årsmöte avklarats med alla om och men. Det var ju lite turbulens med bokslutet p g a kassörens iråcade händelser men som vanligt ordnade det sig. Den gamla styrelsen fick ansvarsfrihet och valberedningens förslag på ledamöter för den nya mandatperioden fick mötets godkännande. Det kom ovanligt mycket folk denna kväll men det berodde nog inte på årsmötet utan det var säkert Lars Östlund som drog. Förr i tiden fanns många fler tågstationer häromkring och det gäller också antalet bruk. Lars som ju är en

gudabenådad föreläsare hade för kvällen sammanställt en resa med tåg mellan de olika stationerna och när tåget stannade fick vi besöka de närliggande bruken. Kvällen avslutades med dragning i det utlovade lotteriet för medlemmar som betalt avgiften före 31 januari. FSF tackar Kultur Avesta, studieförbundet Vuxenskolan, Wivi-Anne Svensson och Lars-Göran Jönsson som skänkt en del av vinsterna. Resten har kommit ur FSFs egna gömmor.

Och vinnarna voro:

Medlem nummer/namn	Vinst
230 Bo-Eie Johansson, Avesta	1. Hydman-Vallien: Vas
120 Herman Hjorth, Avesta	2. Funderingar i Folkarebygd
125 Sven Lindström, Avesta	3. ”
37 Rune Johansson, Avesta	4. 1970 års folkräkning, CD
316 Lars Holmkvist, Avesta	5. Vi väljer vår framtid, Metall avd 123
295 Anita Eriksson, Avesta	6. Lintrup: Latin för släktforskare
39 Maj Ranerfors, Hedemora	7. Wester: Folkareskolor
30 Björn Rasmusson, Örebro	8. Nordlöf: Rättshistoria för släktforskare
112 Hans Olsson, Avesta	9. Släktforskarnas årsbok 2007
219 Louise Larsson, Stjärnsund	10. Vi väljer vår framtid, Metall avd 123
74 Barbro Larm, Krylbo	11. Släkten 1 + 2
63 Gun-Britt Grahn, Avesta	12. Riksarkivet och släktforskaren, SSGF nr 3
132 Bernt Gustafsson, By Kyrkby	13. FSFs häfte 1 + 2
83 Johnny Eriksson, Hedemora	14. Reg. Stockholms mantalsböcker 1800-1875
130 Iréne Jansson, Skutskär	15. Migration i Mitt-Norden
194 Kjell Becker, Norberg	16. Lövgren: Folkare din hembygd
328 Barbro Jansson, Garpenberg	17. Läckberg: Olycksfågeln
293 Claes-Götan Wahlberg, Avesta	18. Servetter + ljus
166 Kurt Larsson, Avesta	19. Widmark: Cirkusmysteriet
244 Birgitta Kullback, Borlänge	20. MacDonald: Tant Mittprick
240 Ingemar Löfnäs, Leksand	21. Fyrlund, Marelus: Kyrkobokf.historik, CD
24 Roland Fransson, Hedemora	22. Björnen på lekplatsen
262 Kristina Stenerhag, Hedemora	23. Norberg: Hugo Hårding
23 Marianne Dahl, Örebro	24. Almanacka + penna
342 Öllegård Eklund Persson, Avesta	25. Mugg
44 Gerti Stenberg, Krylbo	26. Penna

PROTOKOLL FÖRT VID ÅRSMÖTE MED FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING den 27 februari 2008

§ 1

Öppnande

Ordförande Birgitta Larhm hälsade välkommen och förklarade mötet öppnat.

§ 2

Mötets utlysande

Mötet ansåg att det utlysts enligt stadgarna.

§ 3

Dagordning

Den föreslagna dagordningen fastställdes

§ 4

Mötesfunktionärer

Till mötesordförande valdes Göran Bengtsson.

Till mötessekreterare valdes Monica Burman.

§ 5

Val av justeringsmän tillika rösträknare

Till justeringsmän och rösträknare valdes Anders Larsson och Rune Johansson.

§ 6

Rapporter

- SVAR kommer att upphöra med att låna ut mikrokort från år 2010.
- Birgitta Larhm har varit i kontakt med Avesta Bibliotek som kommer att komplettera med fler mikrokort gällande Avesta, By, Folkärna och Grytnäs.
- FSF kommer också att komplettera med fler mikrokort från församlingar i närheten.
- Idag har det varit öppet hus för skolungdomar i släktforskarlokalen, då det är sportlovsvecka. Det var ett stort intresse. Ca 10-12 ungdomar närvarade.
- FSF ska ordna en släktforskarvecka i Avesta efter midsommar.

§ 7

Skrivelser

Fanns inga skrivelser att läsa upp.

§ 8

Verksamhetsberättelse för år 2007

Verksamhetsberättelsen genomgicks och lades med ett godkännande till handlingarna.

§ 9

Kassörens rapport

Kassören var inte närvarande på årsmötet. Birgitta Larhm redogjorde för de få verifikat som fanns tillgängliga. I dagsläget fanns ingen kassarapport att godkänna. Birgitta Larhm fick i uppdrag av årsmötet att avsluta räkenskaperna.

§ 10

Revisorernas berättelse

Revisorernas berättelse föredrogs.

§ 11

Ansvarsfrihet

Under rådande omständigheter så förslög revisorerna att styrelsen skulle beviljas ansvarsfrihet för det gångna året vilket godkändes av årsmötet.

§ 12

Val

- A. Till ordförande omvaldes Birgitta Larhm för 2 år.
- B. Till kassör valdes Monica Burman för ett fyllnadsval på 1 år.
- C. Till sekreterare valdes Anders Larsson för 2 år.
- D. Till materialförvaltare omvaldes Ingvar Gustavsson för 2 år.
- E. Till styrelsesuppleant omvaldes Barbro Vikström för 2 år.
- F. Till revisorer omvaldes Gösta Söderberg och Nils Käcko för 1 år.
- G. Till revisorssuppleant omvaldes Lars-Ove Johansson för 1 år. Fanns inget förslag från valberedning på en andra revisorssuppleant och mötet uppdrog till styrelsen att utse denne.
- H. Till redaktörer för An-Siktet omvaldes Birgitta Larhm och Barbro Vikström för 1 år.
- I. Till valberedning omvaldes Holger Höglund (sammankallande) för 1 år, omval av Rune Johansson för 1 år och omval av Birgitta Gustavsson för 1 år.
- J. Till adjungerad i styrelsen valdes Maj Ranerfors för 1 år.

§ 13

Årsavgift för år 2009

Beslöt att medlemsavgiften skulle vara oförändrad, vilket innebär för enskild medlem 150 kr, för familj 200 kr, för ungdom 50 kr och för utländsk medlem 150 kr.

§ 14

Dalarnas Släktforskarförbunds verksamhetsår år 2007

Birgitta Larhm föredrog kassörens rapport och revisorernas berättelse.

Årsmötet beslutade att bevilja ansvarsfrihet för Dalarnas Släktforskarförbunds styrelse för det gångna året.

§ 15

Val av representanter i Dalarnas släktforskarförbund

- A. Till två ordinarie ledamöter i Dalarnas släktforskarförbund valdes Birgitta Larhm och Barbro Vikström för 1 år.
- B. Till suppleanter för dessa valdes Ingvar Gustavsson och Wivianne Svensson för 1 år.

§ 16

Släktforskar dagarna 2008

- A. Beslöts att utse Birgitta Larhm och Barbro Vikström som representanter för FSF på Släktforskar dagarna i Malmö
- B. Beslöts uppdra till styrelsen om vi ska ha något föreningsbord där.

§ 17

Övriga frågor

Inga övriga frågor fanns.

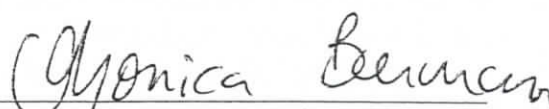
§ 18

Avslutning

Mötesordförande Göran Bengtsson tackade för visat intresse och förklarade mötet för avslutat.

Dag som ovan
Vid protokollet

Göran Bengtsson (ordförande)

Monica Burman (sekreterare)

Justeringsmän:

Anders Larsson

Rune Johansson

Styrelsen rapporterar!

Under denna rubrik kommer medlemmarna att förlöpande få information om styrelsens arbete.

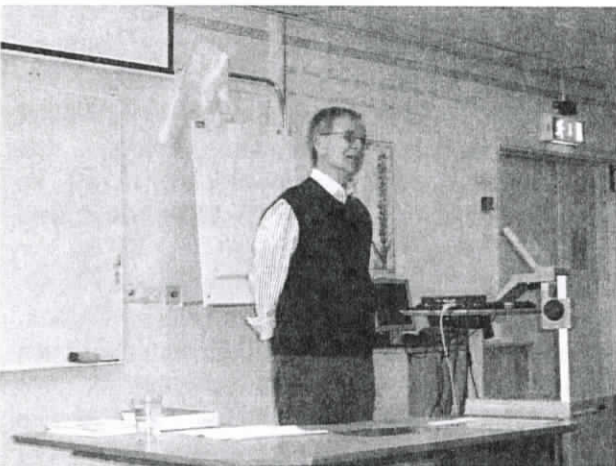
Släktforskning, sportlovsaktivitet!

Onsdagen den 27 februari erbjöd vi sportlovslediga ungdomar att prova på släktforskning. Eftersom kommunen bjuder på en hel del aktiviteter trodde vi inte att så många skulle komma, men drygt ett tiotal skolelever tittade in och provade på att söka efter släktingar med hjälp av CD-skivor och mikrokort.

Som på den gamla goda tiden!

Tisdagen den 15 mars besöktes föreningen av Leif Olofsson, bosatt i Stora Skedvi men arbetande i Säter på kommunarkivet. Denna kväll genomfördes med hjälp av Kultur Avesta som ställde upp med lokal, Fridolinsalen i Avesta bibliotek, och även annonsering i Avesta Tidning.

De medlemmar som hade betalat in medlemsavgiften före den 31 januari fick vara med i medlemslotteriet som gick av stapeln efter årsmötesförhandlingarna i februari. Eftersom så få var med under årsmötet blev vinnarna speciellt inbjudna till denna tisdagskväll för att avhämta vinsten. Denna kväll var välbesökt både av medlemmar men även andra intresserade, totalt 40 personer inklusive föredragshållaren. Det var som på den gamla goda tiden när medlemmarna kom mangrant till föreningens arrangemang.

Leif Olofsson i berättartagen

Leif berättade om de tre stora bruken Kloster, Stjärnsund och Långshyttan i Husby socken och även om de små hyttor och bruk som levde både en längre och kortare tid för att därefter, i många fall, inkorporeras i något av de större bruken.

Ulrika Hydman-Vallien

Vi hade från Kultur Avesta fått en flaska som den berömda glaskonstnären Ulrika Hydman-Vallien hade dekorerat med motiv av en orm. Denna unika flaska framställdes speciellt till Avesta Art 2004. Nämnda flaska blev utsedd till första pris i medlemslotteriet och den lycklige vinnaren blev Bo-Eie Johansson, Avesta.

För dem som är intresserad att införskaffa en flaska av Ulrika så finns de hos Turistbyrån, Avesta bibliotek till en kostnad av drygt 600 kronor.

Bo-Eie och några av de andra vinnarna

FSF:s forskarvecka, sommaren 2008

Det finns fortfarande platser kvar till forskarveckan den 23-27 juni. Programmet kommer kursdeltagarna själva att kunna påverka. Det beror på var i södra Dalarna du forskar!

Programmet presenterades i An-Siktet nr 1/08.

Denna vecka är speciellt vikt för kursdeltagarna därför kommer vi inte att hålla öppet för andra forskare!

Lantmäteriet digitala arkiv

Tisdagen den 9 september kommer Bengt-Olof Käck från Lantmäteriet i Gävle till Avesta och berättar om Lantmäteriets digitala arkiv och visar hur var och en kan söka i arkiven via datorn.

Notera denna kväll i almanackan!

Stig Ahlqwist, Österfärnebo

Vår medlem **Stig Ahlqwist**, född den 23 juni 1926 i Österfärnebo, har avlidit den 1 januari 2008 i en ålder av drygt 81 år. Stig har varit medlem i Folkare Släktforskarförening sedan 1999.

Vi lyser frid över hans minne!

Bruken i Husby

av Leif Olofsson

I Husby socken fanns som i övriga bergsslagsbygder ett stort antal små bergsmanshyttor vid vattenfall som kunde driva en bläster några veckor om året. Under 1600-talet lades de flesta av dem ned och driften koncentrerades till tre områden, vardera med ett större bruk som huvudort. Det är svårt att så här kortfattad redogöra för den omfattande och omväxlande bruksrörelsen i Husby, men här har ändå ett försök gjorts.

Kloster

Riddaren på Näs gård Ingel Jönsson (Puke) och hans hustru donerade 1477 hela sitt omfattande gods till Västerås domkyrka och byggandet av ett kloster, det som fick heta Gudsberga kloster och byggdes upp av cisterciensermunkarna. I donationen fanns en hytta vid Klosterströmmen, Riddarhyttan. Den kom att bli grunden för Klosters bruk, som växte fram under 1600-talet under först Olof Blås ledning och senare hans svärson Anders Spole, adlad Rosenberg. Dennes son krigsrådet Anders Rosenberg (1723-1787) utvidgade järnhanteringen och införlivade de gamla bergsmanshyttorna Lerhyttan och Ehret med Kloster. Men framför allt utökade han det av fadern påbörjade krutbruket så att det vid hans död var det största i landet.

Under sonen Anders Fredrik Rosenbergs (f 1767) ledning utökades järnbruket med bl.a. ett plåtvalsverk. Till sin hjälp hade han en av rikets främsta konstruktörer, ingenjören Olof Forsgren. Rosenberg började även köpa in andelar i hyttorna i Långshyttan, Hinshyttan, samt det som bergsmännen fortfarande ägde i Ehret. Men 1813 sålde han utan närmare förklaring hela bruksrörelsen och flyttade till Stockholm. Köpare var ett konsortium, där Carl Erik Lagergren (1760-1832) var en av tre delägare. Det var han som blev den nye brukspatronen på Kloster. Han var gift med Greta Blåå, en ättling till Olof Blå som nämnts här ovan.

För att kunna öka järnproduktionen anlade Klosters bruksägare 1822 ännu ett bruk i socknens norra del, vid sjön Edsken. Detta fick namnet *Engelsfors* och fanns kvar till 1896. En ny malmfyndighet hade hittats vid sjön Rällingen vid Långshyttan, och *Rällingsbergs gruvor* blev en viktig grund för Klosters järntillverkning i cirka 100 år till dess brytningen upphörde 1932.

Under sonen Carl Fredrik Lagergrens (1791-1867) ledning fullbordades köpet av Långshyttans bruk med masugn och smedjor.

Den siste Lagergrenaren på Kloster var Johan Fredrik Lagergren (1817-1898), den nyssnämndes son. Under hans tid lades kruttillverkningen ned, 1870, och 1888 upphörde all bruksrörelse vid Kloster och överflyttades till Stjersund och Långshyttan.

Stjersund

I byn Sund vid sjön Gryckens utlopp fanns från 1500-talet en bergsmanshytta, som vid 1600-talets slut hade hamnat i förfall. Den inköptes tillsammans med jord och skog år 1700 av Christoffer Polhammar (adlad Polhem) och hans kompanjon Gabriel Weldt (adlad Stjerncrona). Polhem var då anställd som konstruktör och konstmästare vid Stora Kopparberget i Falun. Stjersund fick sitt nya namn för att hedra Stjerncrona, som var den som bidrog med kapital vid uppbyggandet av det nya manufakturverket.

Här blev nu platsen där Polhem skulle utveckla sina idéer i mekanik, tillverkning av allehanda hushållsartiklar, smiden m.m.

De flesta av produkterna var före sin tid och hade svårt att finna köpare, så det var några få av dessa "manufakturere" som överlevde, nämligen klockorna, de s.k. Stjersundsuren, och Polhemslåsen. Samtidigt som manufakturverket drevs, byggde man också upp en traditionell bruksrörelse med hyttan som grund, där spiksmide och plåtframställning var de viktigaste ingredienserna.

Polhem efterträddes som chef på Stjersund av sin dotterson Reinhold Galle Rückersköld (1726-1787). Under hans tid anlades en ny hytta i fallet mellan sjöarna Fullen och Grycken vid en plats som hette *Silvhytteå*. Stjersund besöktes 1768 av kronprins Gustaf och ett följe på 40 personer, som festade i den vackra herrgården.

Stjersunds bruk led under större delen av 1800-talet av konkurrensen från det närbelägna Kloster, både när det gäller tillgången på kol, vattenkraft och arbetare och när det gäller avsättningen för produktionen. Därför ingicks 1871 en förening, som innebar att Klosters bruksägare köpte hela Stjersund med *Silvhytteå* och ombildade företaget till ett aktiebolag med namnet Klosters AB.

Huvudkontoret kom efter Klosters nedläggning 1888 att ligga i Stjersund. Samhället var vid 1800-talets slut en välmående bruksort med kyrka och präst, skola, läkare och järnvägsstation.

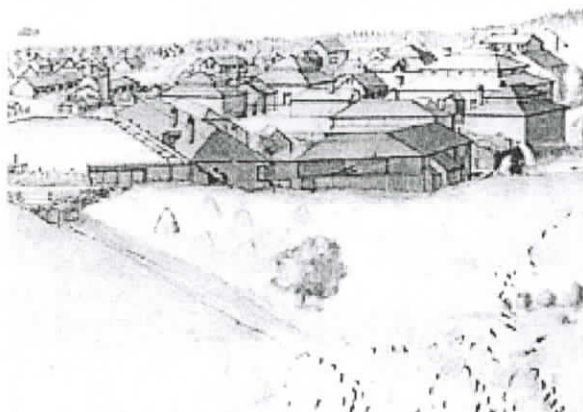
För att lösa de långa transporterna från Husbybruken hade man redan 1871 byggt en

kombinerad prämled och hästjärnväg med sjötransporter från Långshyttan – Stjersund via en nybyggd sluss vid Silvhytteå och upp till Engelsfors, där hästjärnvägen tog vid till anhalten Born efter järnvägen Gävle-Falun. 1891 ersattes den komplicerade leden av en smalspårig järnväg från Långshyttan via Stjersund och till Byvalla vid Norra stambanan (BLJ, Byvalla-Långshyttans järnväg). Den fanns kvar till 1964.

Sedan bruksrörelsen i Långshyttan blivit den viktigaste för Klosters AB nedlades Stjersunds bruk successivt fram till 1942.

Stjersund idag är en idyll, en väl bibehållen bruksmiljö vid Gryckens strand, där man fortfarande bedriver tillverkning av Stjersunds ur med samma hantverksmässiga metoder som Polhems urmakare hade.

Stjersunds bruk 1729
Teckning av Polhems elev Augustin Ehrensverd

Långshyttan

Långshyttan nämns första gången 1528 men är förmodligen äldre. Grannbyn Hinshyttan fanns redan på 1400-talet. Medan Långshyttan var en ordinär bergsmanshytta med många bergsmän som hade andelar i masugnen och de tre smedjorna vid Långshytteån, så var Hinshyttan åtminstone under 1600-talet en bruksort med en dominerande ägare och några mindre andelar som ägdes av bergsmän.

Genom arv kom Hinshyttan att ägas av krigshövitsmannen Lars Göransson (d 1606). Han var i första hand krigsman, chef för en dalafänika och fogde över Dalabergslagen. Hans svärson, kaptenen Peder Larsson (1575-1663) utökade

bruksrörelsen med andelar i Långshyttan. Efter honom blev det stridigheter mellan sönerna Bengt och Johan Persson om vem som skulle äga vad och hur bruket skulle drivas. Den yngre sonen Bengt, som hade fått gå i skola och var anställd vid Kopparbergets Vedkompani, var den som avgick med segern. Hans barn antog släktnamnet Hammarström, men bruket delades med tiden upp i olika delar, och verksamheten gick sämre, så 1810 och 1811 förvärvades hela Hinshyttan av Klosters bruksägare, som då hade börjat köpa in andelar i den här delen av socknen. Därefter förföll Hinshyttan snabbt och all bruksrörelse flyttades till Långshyttan med sina stora vattenfall och för tiden stora hytta.

Först 1859 hade Klosterpatronerna kommit över samtliga bergsmansandelar i Långshyttan. Därmed började en storsatsning på detta bruk, en ny hytta byggdes som när den stod klar 1861 var den största i Sverige. Det var också i Långshyttan som Bessemermetoden utvecklades till fulländning. 1858 hade man vid Edsken på gränsen mellan Husby och Torsåker lyckats att med hjälp av tryckluft i en konverter med glödande tackjärn färska järnet, d.v.s. göra det smidbart. Men metoden hade problem, och först sedan man vid Långshyttan byggt kanaler för att kunna få större kraft till luftblästrarna i bessemerkonverternas, så lyckades man att utan alltför stort skrotbortfall framställa ett lönsamt smidesjärn.

På 1880-talet flyttade bolaget sitt huvudkontor från Stjersund till Långshyttan, och från 1942 är som nämnts ovan all järnframställning i Husby förlagd dit.

Klosters AB hade i början av 1920-talet goda år, bl.a. blev man först i Sverige med att framställa rostfritt stål 1921. Men tjugotalets turbulenta år på finansernas område medförde att bolaget försattes i konkurs och 1927 uppgick Klosters AB i det nybildade Fagersta Bruks AB.

1948 blåstes hyttan för sista gången, och därmed fanns inte längre någon järnframställning kvar i bygden.

1984 upphörde Fagerstakoncernen och huvuddelen av verksamheten, bl.a. Långshyttans rostfria del köptes av Avesta AB, nu Outokompo.

Snabbstålstillverkningen i Långshyttan uppgick i ett nybildat bolag kallat Kloster Speedsteel AB, där även bruken i Söderfors, Vikmanshyttan och Örbyhus fanns med. Efter flera ombildningar heter företaget nu Erasteel Kloster AB.

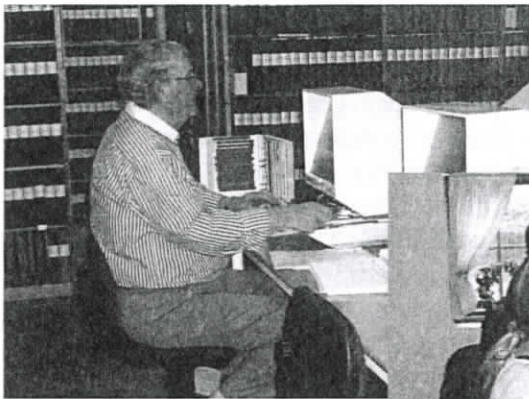
En dag i Släktforskarernas Hus

av Barbro Vikström

Den 29 mars var det dags för FSF att genomföra vårens släktforskarresa till Släktforskarernas Hus i Leksand. Vi var inte så många denna gång men som tur var deltog även några av våra vänner från Ericsson i Gävle. Jag undrar om det bristande intresset för Släktforskarernas Hus beror på Genline? Men inget ont om Genline. Det är enkelt och bekvämt, man slår på datorn och har hela Sverige (utom delar av Tornedalen) inom räckhåll. D v s om man håller sig till 1800-talet eller tidigare. Vill man komma åt 1900-talets böcker som passerat

sekretessgränsen får man vända sig åt ett annat håll. Då får man låna mikrokort från SVAR om man inte har den turen att ha sina anor i FSFs område för då går man till släktforskarlokalen. För mig och andra "utbyssare" är dock en resa till Släktforskarernas Hus det bästa alternativet. Där finns ju alla korten, datorer laddade med en mängd olika register och annat material och dessutom, kanske det bästa, andra forskare som man kan resonera med om allt möjligt över en kopp kaffe.

Det är inga problem med koncentrationen hos:

vice ordf Martin

kassör Monica

Anneli

Holger

Monika

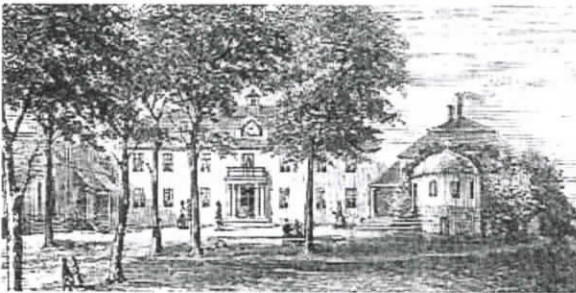

Anna

Nordstjernans Centralarkiv i Ängelsberg

Passa på tillfället! Torsdag den 22 maj åker vi till Nordstjernans Centralarkiv där Siv Höök tar emot oss. Arkivet är familjen Ax:son Johnsons och Nordstjernans privata och FSF har fått förmånen att få göra ett studiebesök där. I arkivet finns historik över familjen Ax:son Johnsons många företag, däribland Avesta kopparbruk och Avesta Jernverk. Med andra ord, en del av vår egen historia. På Nordstjernans hemsida läser vi följande om Engelbergsarkivet:

Bilden hämtad från Nordstjernans hemsida.

Nordstjernan och dess ägare familjen Ax:son Johnson har, i likhet med många andra företag och finansfamiljer, visat ett stort intresse för historia och kultur.

I Engelsbergsarkivet, Nordstjernans centralarkiv, finns i princip samtliga handlingar bevarade från de företag och organisationer som ägts av familjen Ax:son Johnson och Nordstjernan. I arkivet förvaras således ett tvärsnitt av Sveriges industrihistoria under 1900-talet.

Några exempel på företag som finns dokumenterade i Engelsbergsarkivet är handelsbolaget A. Johnson & Co (idag Axel Johnson gruppen), Avesta kopparverk, Avesta Jernverk, Engelsbergs bruk, Hedemora verkstäder, Högfors bruk, Johnson Line, Karlstad Mekaniska verkstad, Lindholmens varv, Linjebuss, byggbolaget NCC och dess föregångare, Svenska Väg, Nya Asfalt, JCC, ABV och SIAB, Norbergs gruvförvaltning, Nynäs Petroleum, Pershyttan,

Horndals masugn

har nu nedblåsts efter att ha varit i oavbruten verksamhet. 1885, eller i åtta år, nio månader och åtta dagar, den längsta blåsningen i vårt land. Omkring 50.000 ton tackjärn har tillverkats under denna tid.

Att hyttpersonalen har masmästare J. E. Wallén, uppsättare P. Pettersson, krossaren Gust. Jansson samt Salomon Dandanell och G. V. Thorsell varit med från första dagen, såväl i helg som söcken.

För närvarande pågår ett grundligt reparationsarbete.

Avesta Tidning 1894

Rederi AB Nordstjernan, Sala silvergruva och Stråbruken m fl.

Efter arkivbesöket går vi till Lilla Slaggarboden som är en gammal arbetarbostad för två familjer, byggd i slutet av 1700-talet. Numera innehåller stugan kafé och hantverksförsäljning. Där kan hugade dricka kaffe och botanisera bland hantverken.

Bilden hämtad från Lilla Slaggarbodens hemsida.

Du måste anmäla ditt deltagande **senast fredag den 16 maj** så vi kan ge besked om hur många vi blir. Arkivet tar emot ett begränsat antal och det är principen "först till kvarn ..." som gäller. Vi ska vara i Ängelsberg kl 13.00 så vi räknar med att åka från Avesta ca kl 12.00. Närmare besked lämnas när du anmäler dig. Vi räknar med att samåka i möjligaste mån.

Anmäl dig (säkrast kvällstid) till:

Birgitta Larhm 0226-558 94

Barbro Vikström 0226-556 02

Nedre Bergslagen, grogrund för storföretag

av Leif Öster

Internationella storföretag är riktig representerad i Nedre bergslagen. Många i dagens Folkarbygd arbetar för Outokumpu, Erasteel, Boliden, StoraEnso, Ovako eller Sandviken.

Historiskt är det intressant att notera att alla dessa lokala bruk har sin början i 75 olika bondeägda hyttor, som under århundraden koncentrerats till 15 storbruk, som nu ingår i sex kvarvarande storföretag. Vi ska i den här artikeln översiktligt följa denna utveckling som påverkat de flesta som bott och bor i Folkarbygden

Nedre Bergslagen

Folkarebygden är förvisso en del av Dalarna. Men Folkare är också en av 23 olika "Bergslagsområden" som finns i Sverige. Området kallades i 1540 och 1558 års länregister för just "Nedre Bergslagen" och omfattade socknarna Grytnäs, Folkärna, By och Garpenberg. Några byar i Husby ingick också, men dessa räknas numera till Bispbergs bergslag. Å andra sidan räknade man förr några av de västligaste byarna till Norbergs bergslag, men numera används sockengränserna.

Nedre Bergslagen är en järnbergslag. Visst har det förekommit produktion av koppar och silver, men järnbruket är helt dominerande. I det svenska Fornminnesregistret finns nu 348 kända bergshistoriska lämningar noterade; 80 olika i By, 79 i Folkärna, 156 i Garpenberg och 33 i Grytnäs.

Folkares första järn

Det var den rika förekomsten av myr- och sjömalmsområden som lade grunden till vår järnindustri. Inte minst längs Badelundaåsen finns riklig förekomst av järnhaltigt material. Malmen rostades på glödande kol i meterdjupa gropar. Produkten var direkt smidbar och kallades myrjärn. Det är troligt att dessa små ugnar bara producerade järn för eget behov.

Med tiden lärde man sig att stensätta gropen och tillföra syre med en "blåst", en bläster. Blästerugnen var uppfunnen. Men nu blev kolhalten högre varför man måste färskas. Produkten kallas nu osmundjärn.

Järnmalm och mulltimmer

Någon gång för 1000 år sedan började man bryta järnmalm ur berg. Malmen har tagits främst från Norberg och Garpenberg, men det finns 193 kända gruvplatser i våra socknar, där många är endast probvrytningar. Bonden arbetade ibland i gruvorna, men ofta hade man arbetsfolk till detta.

Malmen krossades och smältes på samma sätt som myrmalmen. Man bygger högre och högre skorstenar på ugnarna och hyttan är därmed uppfunnen. De äldsta vi känner till är från Norberg

och är från 1100-talet. Måhända är våra hyttplatser lika gamla.

Malmen lades i ugnen från en hyttkrans där den varvades med träkol och kalk. När hyttan tändes, skapades ett rejält drag genom denna "skorsten" och med vattendrivna bälgar, fick man upp temperaturen till 1300 grader varvid slagg och järn delades och kunde tömmas ut i utslagshål i nedre delen av hyttan.

Den största vinsten med hyttan var att den medgav en kontinuerlig drift. Råvarorna fylldes på upptill och tömdes i botten. Till driften behövdes också kalk – som bröts i olika kalkgruvor, och massor av träkol som man själv producerade.

Osmundjärnet såldes i små stycken som vägde ca 4 hekto. De packades i laggade träfat om 600 i varje fat och fördes så ut på marknaden, ofta över Västerås som utskeppningshamn. Järn från Folkarebygden har även sålts via Hedemora, Stockholm och Gävle.

Med tiden lärde man sig att "hamra ut" tackjärnet till ett smidbart s.k. stångjärn i speciella hammarsmedjor.

Organisation

Hyttor och hammare krävde en helt annan organisation är jordbruket hemma i byn. Bonden som arbetade med järn blev bergsman och blev en del i ett mycket stort handelssystem.

Det var de lokala bergsmännen som ansvarade för driften och såg till att personal och råvaror fanns framme när driften i hytta och hammare skulle starta. Man hyrde in en "Mas-mästare" för hyttan och en "Hammarsmedje-mästare" för hammaren, som var experterna på driften. Sedan fanns det smeder och hyttdrängar från när och fjärran som hjälpte till.

Själva driften i hyttan genomfördes per delägare, så att varje delägare fick stå för en egen period med egna råvaror.

86 % av allt svenskt järn i början av 1700-talet exporterades. Det var viktigt med en hög kvalitet på järnet så allt järn stämplades. Till och med en liten hytta som Åsgarn hade en egen järnstämpel, ett "Å" med två streck under som sin stämpel. Innan export

kvalitetstestades allt järn. Svenskt järn betalades en halv gång mer än tyskt järn, just för sin fina renhet.

Statlig reglering

Järnhanteringen blev snabbt statligt reglerad. Kungen motarbetade de små hyttorna och ville koncentrera både malm och kol till större bruk. Dessa fick ofta disponera statens skogar på förmånliga villkor mot att de producerade järn.

Utländskt kapital kommer med tiden in i svensk järnhandel, exporten ökar och utländska köpmän är villiga att låna ut pengar för investeringar i järnbruk. Det är krediter som når ut ändå till bergsmännen. Men den som inte passar sig, hamnar i skuld hos de större bruken och tvingas kanske sälja sin gård.

Koncentration av hyttorna

År 1848 kommer lagen om aktiebolag i Sverige och något år senare avregleras bergsbruket helt. Dessa två händelser blir brytpunkten mellan det gamla bergsbruket och en ny tid av snabba förändringar. Ett bra exempel på detta är Fors bruk, idag ett framgångsrikt kartongbruk, men först efter att i 500 år varit en bondeägd hytta och därefter i många år ingått i dramatiska ägarbyten;

Fors bruk ligger i slutet av den å som hetat både Gruvsjöbäcken, Forsån, Garpenbergsån och Herrgårdsströmmen. Det har funnits åtminstone tio olika hyttområden längs den sex kilometer långa ån. De översta kom att ingå i Garpenbergs bruk medan de åtta nedre hyttorna koncentrerades till Fors;

- Fors hytta omnämns redan på 1400-talet och 1528 finns den beskriven.
- Persbo, Yttersbenning och Krommetsbo, Nickarvet och Överbo hyttor stängde alla på 1500- och 1600-talet
- Västanbergs bergsmän har haft två egna hyttplatser men stängde dem för att den 20 mars 1750 köpa in sig i Åsgarns hytta för 600 daler.
- Nickarvet har haft egen hammare men ingen hytta utan tidigt arbetat i Åsgarns hytta.

- Åsgarns hytta kom att bli den centrala hyttan i norra delen av dalgången.

- År 1624 uppges det bara finnas två hyttor kvar i hela dalgången; Västanberg med 5 bergsmän och Åsgarn med 4 bergsmän. Dessa två hyttlag fusionerades 1750.

- Åsgarns hytta stängdes 1855 och verksamheten flyttades till Fors hytta.

- Fors hytta ägdes från början av Östanfors och Västanfors byar. Det är denna hytta som överlever längst - ända till 1926 - och som rivs år 1935. Men så har den också mest vattenkraft och ligger vid järnvägen.

Fortsättningen

Så år 1860 är bygdens 75 bondeägda hyttor stängda eller ingår i de 15 storbruk som finns kvar. Nu startar den stora karusellen av köp, konkurser och försäljningar av alla de 15 större bruken som finns vid denna tid. I korta drag hände följande;

År 1866 går Högbo bruk i konkurs och ur denna konkurs skapas Sandvikens bruk, Horndals bruk och "Nya Hofors bruk", där den sistnämnda kommer att äga Garpenbergs bruk som äger bland annat Fors och Åsgarns hyttor, men också Brattfors, Tallbo och Dormsjö bruk.

1871 skapas Kloster AB genom en sammanslagning av Kloster, Stjärnsund och Långshyttan. De köper upp Fors bruk 1917 men blir själva uppköpta 1927 av Fagersta AB som samtidigt köper Horndals bruk som i sin tur äger Valla masugn och startat Näs bruk.

1872 bildas Avesta-Garpenbergs bruk som dock går i konkurs redan 1880. Avesta och Hofors säljs och ett nytt Garpenbergs bruk skapas. Detta går i konkurs 1910, varvid de sista gruvorna får nya ägare.

Grönsinka bruk stängs 1893 och Bjurfors bruk 1895.

I princip all skog som hörde till de 15 storbruk köps upp av staten och sköts idag av Sveaskog.

Idag återstår de sex storföretag vi ofta läser om; Outokumpu, Erasteel, Boliden, StoraEnso, Ovako eller Sandviken, men förändringarna kommer säkert fortsätta.

Bjurlingar från Bjurfors mässingsbruk eller fem generationer brännugnsmästare därstädes

av Jörgen Vessman

Min mf mm hette Anna Bjurling, född 1788 i Bjurfors. Både hennes far, Anders Jansson Bjurling, farfar, Johan Persson Bjurling och fff Petter Andersson var på sin tid brännings- eller brännugnsmästare på mässingsbruket. Petters far kunde så småningom identifieras som Anders Mattsson d. 1749 men vem var hans far? Under sökandet efter anor i Bjurfors har jag i längderna ofta träffat på personer med familjenamnet Bjurling varför det också var av intresse att se hur dessa var släkt. Resultatet av dessa studier redovisas nedan.

Avestas kyrkböcker och Norbergs

Bjurfors ligger i Norbergs socken i Västmanlands län men hörde kyrkligt till Avesta i Kopparbergs län. Avestas kyrkböcker som därför innehåller det mesta av materialet från Bjurfors börjar först 1746, födelse- och dödböcker efter 1760 och de ger därför ingen vägledning när man skall söka Anders Mattssons anor. Med hjälp av mantalslängderna kan man emellertid kanske komma ytterligare en generation bakåt då Anders Mattsson ser ut att ersätta Mats Persson som brännugnsmästare strax efter den senares död 1728. Problemet är bara att parallellt med Mats Persson fanns det ytterligare två män vid mässingsbruket med förnamnet Mats och i positioner nära Mats P. De två andra dog 12 – 14 år före Mats P. och synes dessutom av mantalslängderna inte ha haft lika många barn.

Viss hjälp finns i Norbergs husförhörslängder från 1705–1728 (AI:2). Där anges för Bjurfors Mässingsbruk Brännugnsmästaren Mats Persson (mort maj 1728), hu Karin, son Alex, Johan och dott. Annika. Strax under på samma sida nämns Alexander Mats hu. Annika och därefter Brännugnsdrängen Anders Andersson med familj. Denne förekommer i mantal ofta tillsammans med Anders Mattsson och i AI:2 står nu Anders M. under denne Anders A., tillsammans med hustrun Sara och sonen Petter. Detta ger en indikation på att en relation borde föreligga. Ännu en pusselbit från Norbergssidan fanns i ett skriftförhørsprotokoll (HI:1) med förteckning över arbetare vid Bjurfors Mässingsbruk 1741–1743. Första namn är här Anders Mattsson som är brännugnsmästare liksom den följande, Anders Andersson, och sedan sonen Petter Andersson som brännugnsdräng. Denna förteckning på fyra sidor är skriven med en utomordentligt vacker handstil.

Bänklängder från Avesta kyrka

En titt i bänklängderna från Avesta kyrka för åren 1726 och 1741 visar att på bänkarna 9 och 10 för Bjurforsfolk så synes Anders Mattsson komma in på samma bänk som Mats Persson (1726) och Petter Andersson på samma som Anders Mattsson (1741), vilket ger stöd åt den tilltänkta relationen far och son. Även sonen Alexander Mattsson nämnd ovan finns med i Mats Perssons närhet i bänklängden. Av mantalet framgår tydligt att sonen Alex har en tjänst som bandarmästare från 1721 till 1759.

Dödböcker ifrån Avesta

En genomgång av dödböcker för Avesta från 1760 och några år framåt med avseende på sådana med Bjurforsanknytning ger flera pusselbitar med Bjurlingar och några andra. Alexander Mats Enka Hu. Anna Andersdotter dör 1770, anges född 1683 i Grytnäs och varit gift med bandaren Alexander Mattsson vid Bjurfors och haft en dotter, Anders Ols hustru i Dieknehyttan, 86½ år.

1770 dör också Eric Mats Enka hu. Anna Matsdotter ifrån Bjurfors, född 1703, fadern Brännugnsmästaren Mattis Persson och modern Catharina, gift 1722 med Brännugnsmästaren Eric Mattsson vid Bjurfors som dog år 1763 och med honom haft 7 barn av vilka 4 lever. Detta löser problemet med hur Eric skall inrangeras i släktrådet, som måg till Mats P.

1766 dör hustru Anna Andersdotter ifrån Bjurfors, född år 1716, fadern Anders Mattsson och modern hustru Sara Larsdotter, gifte sig för 26 år sedan med Tråarbetaren Anders Larsson och med honom ägt 5 barn av vilka en dotter lever, 50 år.

1765 dör en Lars Mattsson brännugnsdräng f. 1677 i Bjurfors. Hans far var Brännugnsmästaren Mattis Jansson. Detta eliminerar en av de två Mats som skulle kunna vara far till Anders M.

1763, dör Brännugnsmästaren Eric Mattsson, född 1702, gift 1722, avlat i äktenskap 7 barn, 3 söner 1 dotter lever. 61 år gammal. I Avesta AI:1 p113 (1754–1757) anges Br. mäst. Eric Mattsson 1702 och hu. Anna Mattsdotter 1703, med son Alexander, i Stockholm, dito Andreas f. 1742, dotter Catarina f. 1730 tienar i Stockholm och dotter Greta f. 1739. I Avesta AI:2 p47 anges under Jan Ersson Bjurling f. 1727 att Eric Mats änka är moder till denne Bjurling, således den äldste sonen.

Avesta under kopparbrukets tid

En titt i Petrus Norbergs bok "Avesta under kopparbrukets tid" visar att den innehåller ett par uppgifter om en Alexander Bjurling f. 1734. Han var gravör därstädes 1771 till 1772 men från 1750-talet vice gravör. I en annan notis nämns att Alexander Bjurlings farbror var krongjutaren vid Bjurfors, Johan Mattsson Bjurling. En annan krongjutare var den senares måg, Carl Norman, som gifte sig med Johan Mattssons dotter Sophia och som uppgavs vara kusin till Alexander. Farbror bör väl rimligen ersättas med morbror. Även krongjutaren Johan Mattsson förekommer i bänklängderna bland Bjurforsborna Anders Mattsson och Anders Andersson. En hänvisning i Norbergs bok till en artikel om Myntgravörer i Avesta av Torgny Lindgren i Numismatisk tidskrift 1941 diskuterar Alexander Bjurling och Carl Norman och dessa noteringar stöder det ovan framförda. Alexander Bjurling som under lång tid arbetade som biträdande gravör processade med kammarkollegium om sin lön, dock utan framgång. Gravören Alexander Bjurling som ovan nämndes vara i Stockholm fick säkerligen en del av sin utbildning där. Han gifte sig 1763, fick sonen Jan Eric 1764 som dog samma år. 1765 dog hustrun i barnsäng och 1772 avled han själv.

Mats Perssons barnbarn

Krongjutaren Johan Mattsson och Catharina Persdotter hade tre döttrar, Sophia f. 1729, Stina f. 1737 och Catarina f. 1741. Sophia nämndes ovan som gift med Cronogjutaren Carl Norman. Stina gifte sig med kopparslagarmästaren Anders Hammarberg och de flyttade så småningom till Falun. Yngsta dottern, Catharina Bjurling, kallas jungfru när hon dör 1768. Där står fadern som Tråmästaren dagkarl Johan Mattsson, vilket stämmer dåligt med övriga noteringar om relationen far och dotter. I AI:1 p49 under samma hushåll som Anders Mattsson finns Cronogjutaren Johan Mattsson med hu. och tre döttrar, varav den sista är Catharina född 1741 vilket borde ta över i bevisvärde. När dessa döttrar växer upp har de ofta tillnamnet Bjurling.

Anna Matsdotters och Eric Mattssons äldste son Jan Ersson Bjurling f. 1727 hade barnen Anna f. 1751, Anders f. 1758 och Greta f. 1760. Dottern Margareta f. 1738 gifte sig med Jan Jansson Bjurstedt och hade med honom 5 söner, med namn som anknyter till traditionen, nämligen Anders, Jan, Erik, Mattias, Alexander och Lars. Margareta. Jan Ersson Bjurlings son Anders hade 5 döttrar varav flera dog i späda ålder. Anders Jansson Bjurling f. 1758 lämnade därför inga ättlingar med namnet Bjurling. Han har i några fall lätt förväxlats med en annan Anders Jansson Bjurling f. 1760.

Alexander Mattssons dotter Catharina gifte sig till Djäknehyttan i Grytnäs och fick fyra barn, Anna, Alexander, Anders och Margareta.

Det är vidare intressant att notera hur vanligt det blev vid denna tid att bilda familjenamn med förleden Bjur-. Under sökandet efter Bjurlingar har följande påträffats: Bjurman, Bjurmark, Bjurstedt, Bjursten och Bjurström. Men ortsnamnet Bjurfors är ju mycket vanligt i landet så det bör finnas många som ej hör till samma släkter.

Namnet Bjurling

Av ovanstående framgick att de barn till Mats Persson som fanns i Norbergs AI:2 var Alexander, Johan och Anna f. 1703. Alexander var enligt Avesta AI:2 p115 född 1695 25/1 och blev bandarmästare. Johan blev krongjutare och Anna gifte sig med Erik som blev brännugnsmästare. Johan Mattssons födelse borde rimligen vara någon gång mellan 1695 och 1703. Av Johan Mattssons döttrar nämns Sophia Jansdotter Bjurling i AI:2 1764-73, Stina Bjurling i samma volym del I 1758-63, och Catharina f. 1741 nämns Bjurling i dödsnotisen 1768. Deras kusin Jan Ersson Bjurling och den senares bror, gravören Alexander finns även de omnämnda som Bjurling i AI:2. Ingen av dessa barn lämnade efter sig någon ättling med namnet Bjurling efter två generationer.

Det finns dock ytterligare några med detta familjenamn och de härstammar från Anders Mattsson d. 1749. Han och hustrun Sara Larsdotter hade barnen Johan f.1705, Petter f. 1707 och Anna f. 1716. En dotter Sara kan eventuellt vara äldre än dessa. Petters son Jan Persson Bjurling f. 1737 nämns med detta tillnamn egentligen först när han flyttar till Norrköping 1787. Hans son Anders Jansson Bjurling f. 1760 har familjenamnet från sitt giftermål 1784. Denna koppling via namnet Bjurling ger ett visst stöd till hypotesen att de skulle ha en gemensam bakgrund, en familjerelation, i brännugnsmästaren Mats Persson.

Anders Mattssons och Mats Perssons födelseår

Anders Mattssons födelse finns ej angiven men från anorna vet vi att 2 söner föddes 1705 och 1707 och att det dessutom finns en överstruken notering om en dotter Sara, äldre än bröderna. Detta pekar på en vigsel 1702 eller 1703 och då borde AM. vara född redan kring 1680. I mantalslängderna dyker han först upp med hustru år 1714 och den första sonen noteras 1726. Men mantalet är säkert inte en källa som ger exakta data härvidlag.

Situationen är liknande för MP. Han noteras i mantal som brännugnsdräng 1686 och finns som hushåll med hustru redan 1682, vilket återger förhållandena på hösten 1681. Första noteringen

utöver hustru i mantal är en dotter 1712 och första sonen antecknas 1714. Detta skulle i så fall tyda på att han skulle vara född kring 1660. Åren 1719 och 1720 noteras 2 söner och en dotter 1720. Dessa skulle kunna passa in på Alexander, Johan och Anna, även om Anna gifter sig först 1722. I 1728 års mantal utförd hösten 1727 (året innan MP dör) noteras fortfarande 1 son i hushållet.

Om man vill placera in födelseår från mantal på ett trovärdigt sätt måste man ta hänsyn till att alla barn över 15 år inte med säkerhet stannade hemma utan kanske tjänade dräng eller piga på annat håll.

Släktskap mellan Bjurlingar

Av Mats Perssons barn så tar barnen till två av de i Norbergs AI:2 noterade, Johan och Anna, senare tillnamnet Bjurling. Till detta kommer även en av sönerna till Petter Andersson, Jan Persson, dvs Anders Mattssons barnbarn, som vid ungefär samma tid lägger sig till med tillnamnet Bjurling. Dessa personer hade ungefär samma födelsetid, dvs 1730–1740-talet.

Om man mot denna bakgrund vill spekulera något så är det rimligt att tro att Anders Mattssons Bjurlingar och de som kommer från Johan Mattssons och Anna Mattsdotters sida på något sätt har gemensamma anor. Det skulle i så fall betyda att Anders Mattsson är en äldre bror till dessa tre av Mats Perssons barn.

Fem generationer brännugnsmästare

Mina fem generationer av brännugnsmästare vid Bjurfors Mässingsbruk blir då

Mats Persson	ca 1660-1728
Anders Mattsson	ca 1682-1749
Petter Andersson	1707-1782
Jan Persson Bjurling	1737-1809
Anders Jansson Bjurling	1760-1821

Den äldste sonen till Anders Jansson Bjurling f. 1760 blev brännugnsdräng i unga år men råkade ut

för någon skada då han beskrivs som ofärdig. Senare finns han noterad som byggmästare. Det kunde alltså ha blivit en 6:e generation brännugnsmästare, men samtidigt hade nog mässingstillverkningen på bruket lidit mot sitt slut.

Sadelmakaren Mattias Bjurling

Av en slump påträffades i mantalslängderna för 1755–1758 en sadelmakare M. Bjurling i Norbergsby tillsammans med skräddare och skomakare strax före noteringarna för Bjurfors mässingsbruk. En ytterligare granskning visade att detta namn, Mattias Bjurling, förekom från 1743 fram till 1760. Denne Mattias Bjurling var sadelmakare och enligt AI:4B för Norberg f. 1713 i Bjurfors. 1741 gifter han sig med en Margareta Brochenia som kommit från Timmele i närheten av Ulricehamn och varit gift med en annan sadelmakare. De fanns bosatta på Eskilsbacken och dog fattiga och barnlösa.

Men vem är då denne Mattias föräldrar? Han uppges ju född i Bjurfors och namnet Mattias passar ju bra in som en ättling till Mats Persson och om man ser till födelseåret så finns det plats i den lucka som föreligger mellan Anders Mattssons barn åren 1707–1716. Någon som helst notis i kyrkböckerna finns det dock inte då Mattias Bjurling dyker upp strax innan dessa börjar föras. Han är i varje fall en av de tidigaste att förknippas med namnet Bjurling, men det finns inga indicier i övrigt att knyta upp detta på.

En bruksskomakare Anders Bjurling f. 1793 dyker upp i Bjurfors 1825 och gifte sig med en Greta Rosberg. Fadern var en Anders Ersson i Skjälso. Ingen anknytning finns till Bjurfors-Bjurlingarna. Ytterligare en sådan utgör Petter Bjurling, en dagkarl född 1800 i Avesta, men som verkar vara en bror till Anders f. 1793. Fadern, Anders Ersson, kom från St.Skedvi och modern från Karbenning. Enda anknytningen till Bjurfors-Bjurlingarna utgör Greta Bjurling som var dopvitne vid Petters dop i november 1800.

Ett försök till en stamtavla skulle kunna se ut som följer:

Mats Persson
Ca 1660 – 1728

Anders ca 1682 – 1749 g. Sara Larsd.	Alexander 1695 – 1759 g. Anna Andersd.	Johan d. 1751 g. Cath. Persdr.	Anna 1703 – 1770 g. Eric Matss.
--	--	--------------------------------------	---------------------------------------

I en bilaga finns ett antal ättlingar fram till de första decennierna på 1800-talet angivna. Dessa är belagda i kyrkböckerna. Den stora frågan om
16 | An-Siktet 2/2008

relationen mellan Mats Persson och Anders Mattsson skall vara far-son bygger på ett flertal indicier: kyrkböcker (Norberg AI:2), bänklängder i

Avesta, mantalslängderna för Norberg, Bjurlingnamnet bland ett antal kusiner-sysslingar in spe samt en känsla av traditionsbärande i brännugnsmästarsysslan. Mats Perssons barn hamnade i positioner som hans egen eller nära denna, som Alex bandarmästaren och Johan Cronogiutaren. Innan Anders Mattsson blev brännugnsmästare var han under några år gelbmästare. Mågen Erik blev till slut brännugnsmästare även han.

Synpunkter på detta material mottas gärna:
jorgen.vessman@alfa.telenordia.se

Ovan nämnda bilaga, en stamtavla över Bjurfors-Bjurlingarna med Mats Persson som stamfar, kommer att publiceras i nästa nummer av An-Siktet. (Red.)

Efterlysning!

Är det någon som vet något om denna familj?.

Anders Persson Bäck, född 30/10 1830 i Garpenberg. Flyttar till Valbo (X) 1854. Dog i Valbo 23/9 1866. Undrar var han var åren 1830-1854. Han var min farfars far.

Hans mor **Stina Persdotter**, född 12/3 1797 i Garpenberg. Hon dog 29/12 1852 i Ljusfallet. Gift med **Anders Nilsson**, han dog 6/1 1824.

Barn:

Lena, född 18/10 1819

Anna, född 24/6 1821

Därefter får Stina flera barn:

Per, född 1825 (fader Per Andersson Björkholmen)

Stina, född 1828

Anders, född 1830 (oä)

Johanna, född 7/3 1836 (oä)

Med vänlig hälsning

Margit Fjällström

Agavägen 17 G

811 60 Sandviken

tel 026-25 70 27

mobil 070-378 59 86

Nya medlemmar!

Lars Fredborg
Hedbygatan 42
776 33 Hedemora

Clifford Hellberg
Orrvägen 9
714 33 Kopparberg

Ingemar Lind
Hyttvägen 26
610 54 Nävekvarn
tel 0155-50023

Björn Lindquist
Folkungagatan 24 B
703 42 Örebro
e-post bjorn.lindquist@orebroll.se

Hjärtligt välkomna!

Söktips!

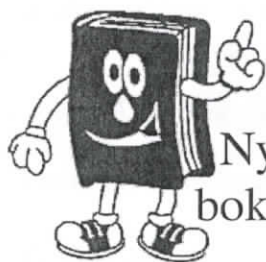
I vilken församling ligger gatan?

För att få reda på i vilken församling en viss fastighet eller gatuadress finns hittar man svaret på www.svenskakyrkan.se/sokforsamling/bostadsok.htm

Läns- och kommunkartor

På www.gis.lst/lanskartor kan man klicka på ett län, därefter en kommun, där man kan välja en ort, sedan kan man zooma in till husnivå.

Källa: *Storstockholms Genealogiska förening. An-Ropet 2008:2, sid 12*

Nytt i bokhyllan

Bokgåvor

av **Per-Erik Pettersson:**

Funderingar i Folkarebygd

av **Björn Rasmusson**

Bergsmanshistorier berättade för Carl Larsson i By

av **Lars Östlund**

(kartong på golvet)

av **Uppsala landsarkiv**

Landsarkivets indelningsregister, 7 band, Uppsala, Södermanlands, Örebro, Västmanlands och Dalarnas län (tidigare Kopparbergs län fr.o.m 1998 benämnt Dalarnas län). För varje församling redovisas den kyrkliga, administrativa, judiciella, kommunala och militär indelningen. Registret är upplagt efter församling, varje församling har tre sidor till sitt förfogande. Här finns i några fall även ändringar som trädde i kraft 2008-01-01.

Övriga nyheter:

Bergslagshistoria, Föreningen Bergslagsarkiv årsbok 2007

Bokrecensioner

av Birgitta Larhm

Lästips inför sommaren!

Titel: **En nostalgisk resa på Dalarnas järnvägar**

Författare: Neubauer Mats

Förlag: Rottneby Trädgård, 2007

I boken beskrivs i korthet Dalarnas järnvägs- och industrihistoria. Den kan användas som ett enklare uppslagsverk men kan naturligtvis också läsas från pärm till pärm.

Den järnvägslitteratur som hittills skrivits i Sverige bygger på faktauppgifter med många årtal och tekniska termer. Denna bok är tänkt att rikta sig till en bredare läsekrets. Fantasifulla och humoristiska anekdoter och berättelser med anknytning till järnvägen lättar förhoppningsvis upp den annars ganska tungrodda faktainformationen och gör boken mer lättläst. Många bilder kompletterar helhetsintrycket.

Med en blandning av fakta, fantasi och humor önskas läsaren en trevlig och nostalgisk resa genom Dalarna.

Titel: **Livet går vidare, Älvdalen och Rättvik efter de stora häxprocesserna 1668-1671**

Författare: Lennerstrand Marie, Oja Linda

Förlag: Gidlunds förlag 2006

Mellan 1668 och 1671 pågick omfattande häxprocesser i Dalarna. Ett stort antal kvinnor, män och barn anklagades för att vara häxor som vänt både Gud och det kristna samhället ryggen. Anklagelserna ledde till långdragna förhör och rättegångar, och stora delar av folket i de drabbade socknarna var inblandade. Processerna ledde till många sträng domar och avrättningar. De flesta klarade sig dock med livet i behåll. Men hur blev deras liv – efteråt?

När häxprocesserna hade upphört, skulle de som fick behålla livet, på något sätt återvänd till den vardag de så brutalt ryckts ur. Hur gick de för Håll Ingel Andesdotter i Nittsjö som nästan blivit avrättad, den unga Marit Matsdotter i åsen som sluppit dödsdom trots många vittnesmål emot sig och Hede Lars Ersson från Born som varken kunnat frias eller fällas? Vilken framtid väntade de anhöriga till den halshuggna och på bål brända Gulichs Anna Olsdotter från Loka? De var alla – liksom många av deras grannar och i någon mån hela de drabbade socknarna – tvungna att hantera den situation som häxprocesserna lämnat efter sig. Det är dessa människor och denna situation som den här boken handlar om.

I slutet av boken finn en förteckning över anklagade personer i Älvdalen 28 och Rättvik 97 personer med namn, straff, hemby, född, död eventuella giftermål och barn. Boken avslutas med förteckning över källor och litteratur.

Titel: **Funderingar i Folkarebygd**

Författare: Per-Erik Pettersson

Förlag: Folkare Landsbygdsforum

Funderingar i Folkarebygd bjuder läsaren med på färdvägar nära och fjärran. Per-Erik Petterssons funderingar tar sin början i Folkarebygden och dess människor och miljöer. Både eftertänksamt och lekfullt filosoferar han om människans liv – förr, nu och i framtiden. Boken är mer än en utmärkt guide till Avesta och Folkarebygden. Boken är rikt illustrerad med konstnären Malin Ingvar-Nilssons teckningar samt gamla och nya foton.

Funderingar i Folkarebygd är fjärde boken i en lokalhistorisk serie, där tidigare titlar är Folk i Folkarebygd (2000), Förändringar i Folkarebygd (2003) och Färdvägar i Folkarebygd (2005).

Vad vet du om din morfars mor?
Var kom hon från?
Var bodde hon? Hur levde hon?
Hade hon några syskon?

Malmö 30-31 augusti 2008
Europaporten

Mässa 30-31 augusti

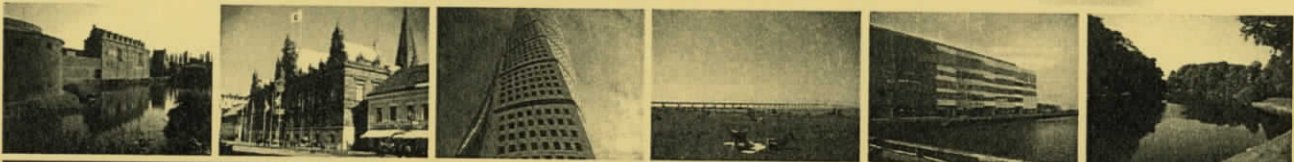
- Sök din släkt - prova på att släktforska.
- Föreläsning om släktforskning och historia.
- Utställning - föreningar och företag.
- Lär om Roskildefreden.
- Böcker, CD-skivor, m.m.

Konferenser 29 augusti

Ordföranden - Redaktörer - Cirkelledare

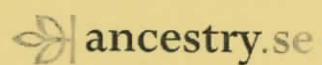
ÅRETS TEMA:

Roskildefreden 1658 - 350 år
en ny gräns men samma folk

För mer information: www.malmo2008.se

Huvudsponsor:

Malmö Släktforskarförening - Skånes Genealogiska Förbund - Sveriges Släktforskarförbund

Sista sidan ...

Gamla Byn, Bessemer 9 ...

... omkring 1910

... april 2008